

International Journal of Social Sciences

ISSN: 2587-2591

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayı1.12>

Volume 1/1 April

2017 p. 9/24

KIZ MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ OLGUNLUKLARI ÜZERİNE NİTEL BİR İNCELEME GIRLS VOCATIONAL HIGH SCHOOL STUDENTS PROFESSIONAL MATURITY ON A QUALITATIVE REVIEW

Sevgül DAYI

ÖZ

Bu araştırma ile kız meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyini anne- babanın öğrenim düzeyine, mesleğine ve TEOG puanına göre incelemek amaçlanmıştır. Araştırma grubu 373 kız meslek lisesi (122 9. sınıf, 73 10. sınıf, 70 1. sınıf, 108 12. sınıf) öğrencisinden oluşmaktadır. Veriler mesleki olgunluk düzeylerini belirlemek amacıyla Kuzgun ve Bacanlı (1996) tarafından geliştirilen mesleki olgunluk ölçeği ile toplanmıştır. Ölçekten elde edilen verilere betimleyici analiz yapıldı. Öğrencilerin anne- babanın öğrenim düzeyi, mesleği ve TEOG puanı değişkenine mesleki olgunluk düzeylerinin orta seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: *Meslek, Mesleki Olgunluk, Mesleki Olgunluk Düzeyi, Cinsiyet*

ABSTRACT

This survey of female high school students with the professional maturity of the parent's education level, aimed to examine according to the profession and teoge points. Research group 373 vocational school for girls (122 9th grade, 10th grade 73, 70 1st class, 108 12th grade) consists of students. Raven and Bacanlı data to determine the level of professional maturity (1996) were collected by a questionnaire developed by professional maturity. Descriptive analysis was performed on data obtained from the scale. The education level of the parents of students, professional

teoge points and reached the conclusion that the intermediate level of professional maturity level variables.

Key words: *Professional, Professional Maturity, Professional Maturity, Gender*

Giriş

İnsan, yaşamı boyunca çeşitli seçimler yapar. Mesleğini, yiyeceğini, giyeceğini, evini, eşini, arkadaşlarını vb. seçer. Meslek seçimi, insanın yaptığı bu seçimler arasında belki de en önemlisidir. Çünkü insan mesleğini seçerken bir bakıma gelecekteki yaşamını da belirlemektedir. Hatta meslek seçimi, bir kişinin kiminle evleneceğini, dünya görüşünü, günlük yaşam biçimini ve alışkanlıklarını belli bir biçime sokan etkilere de sahiptir. İnsan yaşamında böylesine çok yönlü etkileri olan bir uğraşı alanının seçimi günümüzde güçleşen bir olgu haline gelmiştir. Çünkü çağımızda teknoloji ve endüstri alanındaki değişme ve gelişmeler toplumlarda yeni iş gruplarının ve mesleklerin ortaya çıkmasına, bunlar ise iş ve meslek yaşamında seçeneklerin artmasına, karmaşıklaşmasına neden olmaktadır (Kuzgun, 2000) Meslek kararı verme gençler için çok önemli bir görevdir. Bu süreç çocukların iş dünyası için kendi yeteneklerinin farkına varmaya ve ilgilerini geliştirmeye başladıkları dönem olan ilköğretimle birlikte oluşmaya başlar. Her ne kadar ergenliğin orta ve son dönemlerinde ve yetişkinlik döneminde meslek kararlarının verildiği bilinse de bu süreç yaşam boyunca devam eder (Hartung, Porfeli ve Vondracek, 2005). Mitchell ve Krumboltz (1996), meslek kararı vermede 4 faktörün önemli olduğunu belirtmişlerdir. İlki, genetik faktörler ve özel yeteneklerin etkisidir. Bunlar, ırk, cinsiyet, zekâ ve koordinasyon gibi faktörlerdir. Bu özellikler, bir bireyin kariyer fırsatlarına sınırlar koyabilir. İkincisi çevresel koşullar ve bireylerin kontrolünün dışındaki olaylardır. Hükümet politikalarındaki değişiklikler bireylerin meslekle ilgili aktivitelerini ve tercihlerini etkileyebilir. Faktörlerin diğer bir kaynağı, bireysel öğrenme deneyimlerinden elde edilir. Meslek kararı vermeyi etkileyen faktörlerin son kaynağı ise görev yaklaşım becerileridir. Bunlar bireyin öğrenme deneyimleri, genetik karakteristikler, özel yetenekler ve çevresel etkilerin sonucunda sahip olduğu becerilerdir. Belirtilen bu dört faktörün etkileşimi; bireyin kariyer seçimini, kariyer seçimindeki değişiklikleri ve tercihlerini etkilemektedir. Kişinin kendisi ve çevresi ile ilgili düşünceleri ve inançları bu etkileşim sonucu oluşmaktadır.

Lise yılları gençler için meslekle ilgili karar vermeleri açısından kritik zaman olarak değerlendirilir. Gençler bu dönemlerinde, meslek olarak seçecekleri alanları belirlemek ve meslekleri hakkında karar vermek durumundadırlar. Meslek seçimi gencin, yalnızca nasıl bir işte çalışmak istediği ile ilgili olmayıp aynı zamanda nasıl bir hayat standardı içinde yaşamak istediğini de etkileyen bir karar olduğu için çok önemlidir. Lise çağına gelmiş gençlerin böylesine önemli bir karar vermek zorunda olmaları, mesleki gelişim görevlerini yerine getirmedilerse, doğru ve akılcı kararlar vermelerini zorlaştırmaktadır. Meslek seçimi, meslek gelişiminde yer alan mesleki gelişim görevlerini başarı ile tamamlama ve mesleki olgunluk düzeyi ile bağlantılıdır (Çoban, 2005).

Mesleki gelişim süreci sadece seçim sürecini içeren bir sistem değildir. Aynı zamanda meslek seçimine ilişkin gerekli becerilerin ve eğitimin elde edilmesi, iş arama, işe girme ve

uyum süreçlerini içeren ayrıntılı bir sistemdir. Meslek seçimi bir kerelik bir edim değil, bir süreç olarak ortaya çıkar (Ültanır, 2002; akt. Kaya ve diğerleri, 2007).

Mesleki gelişim ve mesleki gelişim görevleri kavramları beraberinde doğal olarak “mesleki olgunluk” kavramını da ortaya çıkarmıştır. Mesleki gelişim sürecindeki her basamak bir “görevler takımı olarak düşünülmektedir. Çünkü toplum, belli bir yaş düzeyindeki bireyden belli bazı mesleki tutum ve davranışları göstermesini beklemektedir. Mesleki olgunluk kazanmak ise, her bir mesleki gelişim basamağında karşılaşılan bir takım tipik ve gerekli problem çözme yaşantıları (mesleki gelişim görevleri) ile karşılaşmak, bir sonraki basamakta karşılaşılabilecek gelişim görevlerine hazır olabilmek için bu temel becerileri edinmek demektir (Bacanlı, 1995). Bir bakıma gencin meslek seçimiyle başa çıkma şekli, onun genel olgunluğunun göstergesidir. Birey, her bir mesleki gelişim evresinden başarı ile geçtikçe mesleki olgunluğu da gelişir (Yeşilyaprak, 2007). Ancak gençlerin gizilgüçlerine, yeteneklerine uygun bir meslek seçebilmeleri her geçen gün daha da zorlaşan bir gelişim görevi haline gelmektedir. Dünyadaki ve teknolojiye hızlı değişimin etkisiyle meslek çeşitleri hızla artmakta, bazı meslekler ortadan kalkmakta veya değişime uğramaktadır. Gençlerin yetişme çağında, onların kendini kabul ve kendine saygı gibi özelliklerinin gelişmesinde, ailelerinin tutumları kadar okuldaki öğretmenlerinin de önemli katkıları olmaktadır. Bu açıdan gençlerin bu özelliklerinin bilinmesi, öğrencilere verilecek eğitimin ve rehberlik hizmetlerinin yanında ailelere de önemli katkılar sağlayacaktır. İnsan davranışlarının her birinin temelinde, giderilmeye çalışılan bir ya da birkaç gereksinim bulunmaktadır. Psikolojinin bu temel yasası meslek davranışları için de geçerlidir. İnsanlar, mesleki etkinlikler yoluyla temel fizyolojik gereksinimlerini karşılayacak parayı kazanmakla kalmaz, yeteneklerini kullanma ve geliştirme, üretken olma, toplumda bir yer edinme gibi psikolojik gereksinimleri de karşılar. Sağlıklı insan öz yapısına uygun, gereksinimlerini karşılayan bir meslekte ve iş ortamında çalışmaktan mutlu olur (Kuzgun, Sevim ve Hamamcı, 2005).

Meslek, bir kişinin en güçlü olandan başlayarak sırası ile gereksinimlerine cevap verebildiği ölçüde, yani bir insanın isteklerinin derecesi ile mesleğin sağladığı olanakların derecesi denk düştüğü oranda kişi mesleğinden hoşnut olabilir (Kuzgun ve diğerleri, 2005). Mesleki gelişim kavramı doğrudan doğruya çocuklarda ve gençlerde bir süreç olarak meslek fikrinin nasıl geliştiği ile ilgilidir. Meslek gelişimin bireylerin meslek seçimindeki etkisi, kuşkusuz, son derece önemlidir. Ancak, bireylerde mesleki gelişimin nasıl olduğu ve bu gelişimin hangi etmenler tarafından etkilendiği hakkında birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır (Kepçeoğlu, 1990). Son yıllarda mesleki gelişim, üzerinde önemle durulan bir kavram olmuştur. Bu kavram, kişinin mesleğe yönelmesinden başlayarak meslek seçimini, mesleğe girişini, mesleğe uyumunu, meslekte ilerlemesini ve emekliliğine değin süren meslek yaşamının tümünü kapsamaktadır. Süreklilik ve kapsamlılık niteliğini taşıyan bu anlamdaki meslek rehberliği için kişiye ve mesleğe ilişkin olarak dikkatle toplanmış çok yönlü bilgilere gerek vardır (Bakırcıoğlu, 1994). Karar vermedeki uygunluk ve uygunsuzluk, bireyin gelişimiyle yakından ilgilidir. Bu nedenle aileyi de işin içine çekecek şekilde kararla ilgili gelişmeler konusunda bireye danışmanlık yapılabilir. Bu konuda okul-aile birliklerinden yararlanılmalıdır. Kimi zaman sadece velilere, kimi zaman sadece öğrencilere ve gerektiğinde her ikisine de birlikte, karar verme konusunda bilgi aktarılıp, yardımcı olunabilir (Akbaba, 2002). Mesleki gelişim süreci sadece seçim sürecini içeren bir sistem değildir. Aynı zamanda

meslek seçimine ilişkin gerekli becerilerin ve eğitimin elde edilmesi, iş arama, işe girme ve uyum süreçlerini içeren ayrıntılı bir sistemdir.

Meslek, yaşamımızın yaklaşık 1/3'ünü geçirdiğimiz bir uğraş alanıdır. Bireyler meslekleriyle kendilerini tanımlarlar. İnsanların farklı mesleklere yönelmelerinin sebeplerinden biri de bireysel özelliklerinden olan cinsiyetleridir. Cinsiyet her zaman insan davranışlarını etkileyen önemli bir faktör olmuştur. Fassinger' e (2000) göre cinsiyet insanların duygularında, bilişlerinde, davranışlarında ve kişisel etkileşimlerinde büyük bir etkiye sahiptir. Meslek gelişimi literatüründe de meslekle ilgili davranışları cinsiyetin etkilediği belirtilmektedir. Betz ve Hackett (1981) kadınların erkeklerden farklı meslek davranışlarına sahip olduğunu çünkü kadınların erkeklerin ağırlıkta olduğu mesleklerle alakalı yetkinlik inançlarının düşük olduğunu saptamışlardır. Hackett ve Betz yetkinlik beklentilerinin 4 temel bilgi kaynağında kadınların ve erkeklerin çeşitli yollar aracılığıyla farklı yetkinlik beklentileri geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Örneğin, başarılı performanslar yetkinlik beklentisinin en önemli bilgi kaynaklarından. Hackett ve Betz erkeklerin kadınlara göre ev dışında daha geniş bir alanda deneyim kazanma şansları olduğundan bahsetmektedirler. Buna rağmen kızlar geleneksel olarak ev içinde deneyim kazanmaktadırlar. Erkeklerin kadınlara göre mekanik, bilimsel ve teknik alanda daha erken yaşta deneyim kazanmaya başlamaları, onların bu becerilerle ilgili güçlü bir yetkinlik beklentisi geliştirmelerini sağlamaktadır. Bu sonuç kadınların mesleki arayışlarında kendi yeteneklerinin ve kapasitelerinin tam olarak farkına varamadıklarını göstermektedir (Bergeron ve Romano, 1994; Hackett ve Betz, 1981).

Çeşitli araştırmalar Meksika kökenli Amerikalılar, Avrupa kökenli Amerikalılar ve Afrika kökenli Amerikalılarda cinsiyetin; meslek kararı verme yetkinliğinde etkili bir faktör olduğunu ortaya çıkarmıştır (Flores ve O' Brien, 2002; Gianakos, 2001; Rollins ve Valdez, 2006).

Geleneksel olarak erkek ve kadın meslekleri olarak bilinen mesleklerde meslek kararı verme yetkinliğinin cinsiyete göre farklılaştığı açık olarak görülmektedir (Betz ve Hackett, 1981, 1986; Post-Kammer ve Smith, 1985). Araştırmacılar (Betz ve Hackett, 1981; Gianakos, 2001; Betz ve Voyten, 1997; Scheye ve Gilroy, 1994; Ancis ve Philips, 1996, Hackett ve Byars, 1996) cinsiyetin meslek kararı verme üzerinde etkili olup olmadığını incelemişler, Ancak farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bazılarında cinsiyetle meslek kararı verme yetkinliğinde cinsiyet farklılığı olmadığı, bazılarında erkeklerin, bazılarında bayanların meslek kararı verme yetkinliğinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Wilson (2000), Bright (1996), Bergeron ve Romano (1994), meslek kararı verme yetkinliğinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmış ve meslek kararı verme yetkinliğinin cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Abdalla (1995), 145 Katar kız öğrenci, 95 katar erkek öğrenci ve 89 Kuveytli kadın üzerinde yürüttüğü araştırmada meslek kararı verme yetkinliği ile cinsiyet rolünün ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre cinsiyet rolü meslek kararı verme üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Cinsiyet, meslek seçimi için önemli bir değişken olabilmektedir. Cinsiyet, kariyer beklentisi, kariyer seçimi, kariyer yaşantısı ve çalışma tutumu gibi kariyerle ilgili pek çok özelliğini etkileme potansiyeli taşımaktadır. Bu nedenle bir kişinin bireysel kariyer serüvenini anlamak için onun cinsiyetini hatta daha da önemlisi içinde yaşadığı toplumun farklı cinsiyetlere bakış açısını (toplumsal cinsiyet) da anlamak gerekir (Pişkin, 2011). Örneğin, Eby (2006), araştırmasında erkeklerin bilim, teknoloji ve mekanik; kadınların ise toplumsal ve sanatsal

alanlara ilgi duyduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu durum muhtemelen erkeklerin küçüklükten itibaren ticaret, bilim gibi alanlara, kızların ise toplumsal yardım mesleklerine teşvik edilmesiyle alakalıdır. Kız veya erkek olma ilgililerde, duygusal olgunlukta, fiziksel güç ve dayanıklılıkta ve ince kas faaliyetlerini gerçekleştirebilme becerisinde farklılık yaratır. Kız ve erkeklerin neleri yapabileceklerine ve yapamayacaklarına dair toplumsal yargılarda her iki cinsin mesleki tercihlerini etkileyebilir. Kızların mesleki yaşamlarıyla işlerini ve çocuk bakımlarını bir arada yürütmeleri beklenmekte, bu yüzden zaman alan öğrenmesi zor ve yorucu mesleklere yönelmeleri onaylanmamaktadır. Mesleki yaşamlarını ön planda tutan genç kızların rekabetin olduğu mesleklere daha çok yöneldiği görülmektedir. Araştırma bulguları gerek doğa bilgileri gerekse aritmetik başarılarına yaklaşım bakımından kız ve erkek çocuklar arasında bir farkın olmadığını, bunu daha sonraki yıllarda özellikle eğitimden kaynaklandığını düşündürmektedir. Kızlar genellikle oturarak yapılan, fazla sorumluluk istemeyen işleri tercih etme eğilimi göstermektedir. Erkek çocuklarsa bunun tam aksine fazla gelir getiren, maceraya imkân sağlayan, mücadele isteyen ve ilerlemeye imkân veren meslekleri tercih etmektedirler. Kadın ve erkeklerin aynı iş özelliklerini eşit çekicilikte bulmalarına rağmen kadınların iş yerlerinde düşük beklentilere sahip oldukları ve böylece benzer durumlarda erkeklerden daha çok tatmin oldukları gözlenmiştir. Sonuçta iş tatmini kadın ve erkek ayrımından çok beklenti düzeyiyle ilgili olduğunu söylemek doğru bir yaklaşımdır. Kadın ve erkeklerin örgütle farklı değer ve beklentiler içerisinde oldukları düşünülmektedir. Kadın ve erkekler cinsiyet-rol toplumsallaşmasındaki farklılıklar nedeniyle kadınlar ilişkiye yönelik, erkekler başarıya yönelik algılanırlar.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma ile kız meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyini anne-babanın öğrenim düzeyine, mesleğine ve TEOG puanına göre betimsel analiz ile incelemek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde çalışma grubu, çalışmada kullanılan veri toplama aracı, verilerin toplanması ve analizine yer verilmektedir.

Araştırma Modeli

Araştırma ile kız meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyini belirlemeye yönelik betimsel bir durum saptaması niteliğinde olup, nitel araştırma teknikleri temel alınarak düzenlendi.

Çalışma Grubu

Araştırma, 2015-2016 eğitim- öğretim yılının II. döneminde Van ili İpekyolu ilçesinde öğrenim görmekte olan 373 kız meslek lisesi öğrencisinden oluşmaktadır.

Tablo 1: Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin ‘‘Sınıf’’ Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdeleri

<i>Sınıf</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
9. sınıf	122	32,7
10. sınıf	73	19,6
11.sınıf	70	18,8
12.sınıf	108	29,0
Toplam	373	100,0

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin %32,7’si 9. sınıf öğrencisi (f=122), %19,6’sı 10. sınıf öğrencisi (f=73), %18,8’i 11. sınıf öğrencisi (f=70), %29’u 12. sınıf öğrenci (f=108) ‘dir.

Tablo 1: Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin ‘‘Sınıf’’ Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdeleri

<i>Sınıf</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
9. sınıf	122	32,7
10. sınıf	73	19,6
11.sınıf	70	18,8
12.sınıf	108	29,0
Toplam	373	100,0

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin %32,7’si 9. sınıf öğrencisi (f=122), %19,6’sı 10. sınıf öğrencisi (f=73), %18,8’i 11. sınıf öğrencisi (f=70), %29’u 12. sınıf öğrenci (f=108) ‘dir.

Tablo 2: Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin ‘‘Yaş’’ Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdeleri

<i>Yaş</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
15 yaş	85	23,1
16 yaş	78	21,2
17 yaş	99	26,9
18 yaş	106	28,8
Toplam	368	100,0

Araştırmaya katılan 373 öğrenciden 5 kişi soruyu cevaplandırmamıştır. Soruya cevap veren katılımcılardan 85 (%23,1)'i 15 yaş, 78 (%21,2)'si 16 yaş, 99 (%26,9)'u 17 yaş ve 106 (%28,8) 18 yaşındadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri mesleki olgunluk düzeylerini belirlemek amacıyla Kuzgun ve Bacanlı (1996) tarafından geliştirilen mesleki olgunluk ölçeği ile toplanmıştır.

Mesleki Olgunluk Ölçeği Yıldız Kuzgun ve Feride Bacanlı (2005) tarafından geliştirilmiştir. MOÖ 40 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerden 19'u mesleki olgunlukla ilgili istendik yöndeki tutum ve davranışları yansıtmaktadır. Ölçekteki diğer 21 madde ise mesleki olgunlukla ilgili istenmedik yöndeki tutum ve davranışları yansıtmaktadır.

MOÖ'ndeki istendik yöndeki maddeler 1, 2, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 23, 24, 25, 30, 31, 32, 35 ve 36. maddelerdir. Bu maddelere verilen yanıtlar; A=1, B=2, C=3, D=4, E=5 sayısal değerleri ile puanlanır.

MOÖ'ndeki istenmedik yöndeki maddeler ise 3, 4, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 26, 27, 28, 29, 33, 34, 37, 38, 39 ve 40. maddelerdir. Bu maddelere verilen yanıtlar ise; A=5, B=4, C=3, D=2, E=1 sayısal değerleri ile puanlanır.

MOÖ'ndeki istendik ve istenmedik yöndeki puanların toplamı ölçekten alınan ham puanı belirler. Ölçeğin uygulandığı kişilerin, kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeylerine ulaşabilmeleri için ham puanın 50. yüzdeliğe karşılık gelen 143 kritik puanı almış olmaları gerekir. 143 puanın altında olanlar kendilerinden beklenen mesleki olgunluğa ulaşamamışlardır. Ham puanı 143-155 arasında olanlar kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaşmışlardır. Ancak daha isabetli bir meslek seçimi yapabilmeleri için bu öğrencilerin de mesleki olgunluk düzeylerini geliştirmeye ihtiyaçları vardır.

MOÖ'den alınan puanlar yorumlanırken şu hususlara dikkat edilir:

1. Ham puanları, 50. yüzdeliğe karşılık gelen 143 puandan aşağı olanlar; kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaşamamış yani mesleki olgunluk düzeyi düşük öğrencilerdir. Bu kişilerin isabetli meslek seçimi yapabilmeleri için mutlaka mesleki olgunluk düzeylerini geliştirmeleri gerekir.

2. Ham puanları, 50.-75. yüzdeliğe karşılık gelen (143-155) puanlar arası olanlar; kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeylerine ulaşmış öğrencilerdir. Ancak bu öğrencilerin de daha isabetli meslek seçimi yapabilmeleri için mesleki olgunluk düzeylerini geliştirmeye ihtiyaçları vardır.

3. Ham puanları, 75. yüzdeliğe karşılık gelen (155) puanından yukarı olanlar; kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaşmış öğrencilerdir. Mesleki olgunluk düzeyinin yükselmesi isabetli meslek seçimi ile doğru orantılıdır. (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

MOÖ'nin güvenilirliği iç tutarlılık ve kararlılık yönünden araştırılmıştır. MOÖ'nin iç tutarlılık düzeyini belirlemek için MOÖ'nden lise 3. sınıftaki 100 öğrencinin aldığı puanlar üzerinden hesaplanan Cronbach'ın alpha katsayı 89 olarak bulunmuştur. Dolayısıyla bu değer bu tür ölçeklerin sahip olması gereken .80 güvenilirlik katsayısından yüksek olduğu için

MOÖ'nin güvenilirliği için bulunan bu iç tutarlık katsayısının yeterli olduğu söylenebilir. (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

MOÖ'nin kararlı bir ölçme aracı olup olmadığı "Testin Tekrarı" yöntemi ile belirlenmiştir. Bunu için, ölçeğin deneme uygulamasının yapıldığı 50 öğrenciye beş hafta sonra ölçek tekrar uygulanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayısı (r) = .82 bulunmuştur. Elde edilen bu korelasyon katsayısı da MOÖ'nin ölçmek istediği değişkeni ölçmede oldukça kararlı olduğunu göstermektedir (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

MOÖ'nin geçerliği şu yöntemlerle sınınamıştır:

a) Mesleki olgunluğun akademik yetenekle ilişkisi

b) Mesleki olgunluğun sınıf düzeyi/yaş ile ilişkisi

c) MOÖ'nin sosyal beğenirlik ile ilişkisi

Öğrencilerin anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, sosyoekonomik düzeyleri vb. hakkında bilgi edinebilmek için "Kişisel Bilgi Formu" hazırlanmıştır. Gizlilik ilkesinden hareketle öğrencilerden kimlik bilgisi alınmamıştır.

Verilerin Toplanması

Verileri toplamak amacı ile Meslek Kararı Ölçeği Verme ve Kişisel Bilgi Formu birlikte uygulanmıştır. Veri toplama işi başlamadan önce öğrencilere, ölçeklerle ilgili yönergeler okunmuş ve uygulama ile ilgili gerekebilecek bilgiler sunulmuştur.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, örnekleme oluşturan öğrencilerin demografik değişkenlere göre frekans ve yüzde değerleri ile cevapladıkları mesleki olgunluk ölçeği analiz edilerek tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 3: Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin "TEOG Puanı" Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdeleri

<i>TEOG Puanı</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
100-200	7	2,9
201-300	171	70,4
301-400	55	22,6
401-500	10	4,1
Toplam	243	100,0

Araştırmaya katılan 373 öğrenciden 130 kişi soruyu cevaplandırmamıştır. Soruya cevap veren katılımcılardan 7 (%2,9)'u 100-200 puan aralığında, 171 (%70,4) 201-300 puan aralığında, 55 (%22,6) 301-400 puan aralığında ve 10 (%4,1) 401-500 puan aralığındadır.

Tablo 4: Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin “Anne Öğrenim Düzeyi” Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdeleri

<i>Öğrenim Düzeyi</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Okur-yazar değil	193	51,7
İlkokul	152	41,3
Lise	17	4,6
Üniversite	6	1,6
Toplam	368	100,0

Araştırmaya katılan 373 öğrenciden 5 kişi soruyu cevaplandırmamıştır. Soruya cevap veren katılımcıların anne öğrenim düzeyine bakıldığında 193 (%51,7) okur – yazar değil, 152 (% 41,3)’ü ilkokul, 17 (%4,6)’sı lise ve üniversite 6 (%1,6)’dır.

Tablo 5: Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin “Anne Mesleği” Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdeleri

<i>Mesleği</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Ev hanımı	354	95,9
Serbest meslek	3	0,8
<i>Öğrenim Düzeyi</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Okur-yazar değil	52	14,1
İlkokul	227	61,5
Lise	73	19,8
Üniversite	17	4,6
Toplam	369	

Araştırmaya katılan 373 öğrenciden 4 kişi soruyu cevaplandırmamıştır. Soruya cevap veren katılımcıların anne mesleği dağılımına bakıldığında 354 (% 95,9)’ü ev hanımı, 3 (%0,8)’i serbest meslek, 7(%1,9)’u sağlık ve diğer 5 (%1,4)’tür.

Tablo 6: Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin “Baba Öğrenim Düzeyi” Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdeleri

Araştırmaya katılan 373 öğrenciden 4 kişi soruyu cevaplandırmamıştır. Soruya cevap veren katılımcıların baba öğrenim düzeyine bakıldığında 52 (%14,1) okur – yazar değil, 227 (% 61,5)’i ilkokul, 73 (%19,8)’i lise ve üniversite 17 (%4,6)’dir.

Tablo 7: Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin ‘‘Baba Mesleği’’ Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdeleri

<i>Mesleği</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Serbest meslek	185	50,3
Memur	34	9,2
Sağlık	3	0,8
Eğitim	4	1,1
İşçi	11	3,0
Diğer	131	35,6
Toplam	368	100,0

Araştırmaya katılan 373 öğrenciden 5 kişi soruyu cevaplandırmamıştır. Soruya cevap veren katılımcıların baba mesleği dağılımına bakıldığında 185 (% 50,3)’ü serbest meslek, 34 (% 9,2)’si memur, 3(%0,8)’i sağlık, 4 (%1,1)’i eğitim, 11 (% 3)’ü işçi ve diğer 131 (%35,6)’dır.

Tablo 8: Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeğine Verdikleri Cevapların Frekans, Yüzde, Ortalama ve Standart Sapmaları

	Bana hiç uygun değil		Bana pek uygun değil		Bana biraz uygun		Bana uygun		Bana çok uygun		<i>X</i>	<i>Ss</i>
	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>		
M1	132	36,1	80	21,9	86	23,5	45	12,3	21	5,7	2,3197	1,28383
M2	235	63,2	54	14,5	39	10,5	26	7,0	18	4,8	1,7581	1,18188
M3	129	35,2	65	17,8	55	15,0	51	13,9	66	18,0	2,6175	1,51924
M4	32	8,6	50	13,5	110	29,7	110	29,7	74	20,0	3,4811	2,42635
M5	42	11,4	25	6,8	61	16,5	105	28,5	136	36,8	3,8595	2,88379
M6	36	9,7	55	14,8	127	34,2	76	20,5	77	20,8	3,2776	1,22409
M7	37	10,0	40	10,8	70	18,9	90	24,3	134	36,1	3,6577	1,32902
M8	33	8,9	20	5,4	43	11,6	73	19,7	202	54,4	4,0539	1,29544
M9	171	46,5	60	16,3	54	14,7	39	10,6	44	12	2,2527	1,43287
M10	35	9,5	28	7,6	72	19,6	105	28,6	126	34,3	3,8120	2,37014

M11	39	10,5	30	8,1	58	15,6	75	20,2	169	45,6	3,8221	1,36189
M12	170	46,1	58	15,7	68	18,4	34	9,2	38	10,3	2,2710	1,72016
M13	235	64,2	49	13,4	49	6,0	27	7,4	33	9,0	1,8361	1,33669
M14	136	37,0	58	15,8	53	14,4	54	14,7	66	17,9	2,4780	1,36749
M15	122	33,5	72	19,8	90	24,7	34	9,3	46	12,6	2,6413	1,66438
M16	85	23,0	43	11,7	71	19,2	69	18,7	101	27,4	3,1572	1,51701
M17	58	15,7	30	8,1	51	13,8	51	23,3	144	39,0	3,6179	1,45878
M18	196	53,0	53	14,3	45	12,2	34	9,2	41	11,1	2,2405	2,91040
M19	74	19,9	46	12,4	65	17,5	63	17,0	123	33,2	3,3100	1,52577
M20	108	30,2	55	15,4	88	24,6	59	16,5	46	12,8	2,9553	1,46603
M21	94	26,1	48	13,3	78	21,7	60	16,7	60	22,2	3,0958	1,48128
M22	115	32,1	70	19,6	64	17,9	55	15,4	52	14,5	2,7737	2,15159
M23	162	45,6	69	19,4	51	14,4	31	8,7	42	11,8	2,9556	1,49585
M24	84	23,5	41	11,5	62	17,3	66	18,4	104	29,1	2,8017	3,26552
M25	30	8,4	32	9,0	51	14,3	77	21,6	166	46,5	2,2169	1,40449
M26	81	23,0	50	14,2	75	21,3	65	18,5	79	22,4	3,2654	2,20376
M27	60	16,8	60	12,0	73	20,4	97	27,2	84	23,5	3,9384	1,59233
M28	121	34,1	53	14,9	68	19,2	57	16,1	55	15,5	3,1989	3,07646
M29	85	23,9	58	16,3	71	19,9	71	15,7	85	23,9	3,2857	1,38902
M30	60	16,8	27	7,5	69	19,3	74	20,7	127	35,5	2,7746	2,95922
M31	99	27,7	57	15,9	67	18,7	55	15,4	79	22,1	3,0478	1,80312
M32	64	17,9	34	9,5	78	21,8	68	19,0	114	31,8	3,5363	1,55841
M33	74	20,7	50	14,0	63	17,6	81	22,7	89	24,9	3,0279	3,14350
M34	117	32,9	52	14,6	63	17,7	55	15,4	68	19,1	3,3743	1,46274
M35	65	18,3	42	11,8	78	21,9	66	18,5	104	29,2	3,1709	1,47315
M36	62	17,5	42	11,8	70	19,7	66	18,6	115	32,4	2,8399	2,53531
M37	89	24,9	49	13,7	85	23,7	59	16,5	76	21,2	3,4185	2,87321
M38	84	23,7	38	10,7	76	21,4	74	20,8	83	23,4	3,3662	1,47330
M39	64	17,2	72	8,0	72	19,3	83	22,3	124	33,2	2,8644	1,42369
M40	77	21,8	91	25,7	52	14,7	71	20,1	63	17,8	2,3197	1,28383

Ölçekte ortalaması en yüksek sorular sırasıyla; 8, 27 ve 5. sorudur. Ölçekte ortalaması en düşük sorular sırasıyla; 2, 6, 1 ve 40. sorudur (1. ve 40. Sorunun ortalaması ve standart sapması eşittir).

Tablo 9: Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeğine Verdikleri Cevapların Ortalamaları

M. Olgunluk Ölçeği Maddeleri	N	X	Ss
1-Hangi mesleğin bana uygun olduğunu büyüklerimin daha iyi bilecekleri düşüncesindeyim	366	2,3197	1,28383
2-İnsan mesleğini tesadüfen seçer.	372	1,7581	1,18188
3-İstediğim mesleği seçemeyeceksem “ bu konuyu düşünmenin ne gereği var” diyorum.	366	2,6175	1,51924
4-İnsan hangi mesleği seçmesi gerektiği konusunda ailesinin tavsiyelerini dikkate alırsa hata yapmaz.	370	3,4811	2,42635
5-Meslekleri daha iyi tanımak için, bu konuda yazılmış kaynak kitaplar olup olmadığını araştırırım.	370	3,8595	2,88379
6-Girmek istediğim meslekler hakkında bilinmesi gereken her şeyi biliyorum	371	3,2776	1,22409
7-Öğretmenlerime, öğrencileri konu alanlarıyla ilgili üniversite programlarının neler olduğu hakkında sorular sorar, onlardan bu konularda beni aydınlatmalarını rica ederim.	371	3,6577	1,32902
8-Gelecekteki mesleğimi ben belirleyeceğime göre, bu konuda gerekli bilgiyi edinmek için benim harekete geçmem gerektiği düşüncesindeyim.	371	4,0539	1,29544
9-Hangi mesleğe gireceğime ailemin karar vermesi iyi olacak. Böylece sonuçta bir hata olursa ben sorumlu olmam.	368	2,2527	1,43287
10-Öğrencilik hayatımda daima hangi derslerin ya da ders dışı faaliyetlerin bana ne yönden yararlı olabileceğini, hangi hedefe erişmek için katkısı olabileceğini düşünürüm.	367	3,8120	2,37014
11-Üniversitede program tercihim belirlemeden önce, hangi alanlarda ne derece güçlü, hangi alanlarda ne derece zayıf değerlendireceğim.	371	3,8221	1,36189
12-Bir meslek seçiminde dikkate alınacak o kadar çok faktör var ki, en iyisi işi oluruna bırakmak diye düşünüyorum.	369	2,2710	1,72016
13-Şimdiden meslek tercihleri üzerinde düşünmeyi gereksiz buluyorum.	366	1,8361	1,33669
14-Ailemin seçtiği mesleğe girersem onların daha çok yardım ve desteğini sağlayabilirim diye düşünüyorum.	364	2,4780	1,36749
15-İstediğim mesleğe giremeyeceksem meslek seçimi üzerinde düşünmenin ne yararı var diye düşünüyorum	368	2,6413	1,66438
16-Ne zaman meslek seçme konusu açılrsa içimi bir sıkıntı kaplar.	369	3,1572	1,51701
17-Hiç kimsenin beni benden iyi tanımayacağını ve mesleğimi seçme sorumluluğunun bana ait olduğunu düşünürüm.	369	3,6179	1,45878
18-Bana uygun hiçbir meslek bulamıyorum.	370	2,2405	2,91040
19-Kendimi bildim bileli hangi mesleğe girmek istediğimi düşünürüm.	371	3,3100	1,52577

20-Bazı insanların hangi mesleği seçmek istedikleri konusunda nasıl da emin ve kararlı olabildiklerine şaşıyorum.	358	2,9553	1,46603
21-Ne olmak, hangi mesleği seçmek istediğim konusunda zaman zaman hayallere dalarım, ama aslında henüz tercihlerimi belirlemediğim değilim.	355	3,0958	1,48128
22-Üniversite sınavımda hangi alanla ilgili test alacağımı belirledim, ama o alanda hangi programlara girmek istediğime karar veremedim.	358	2,7737	2,15159
23-Benim için önemli olan sınava hazırlanmaktadır. Meslek tercihim zamanı gelince belirlerim.	360	2,9556	1,49585
24-Şu ana kadar hangi programları tercih edeceğimi belirleyemedim. Çünkü her gün başka bir seçenek bana çekici geliyor.	358	2,8017	3,26552
25-Şu anda belirli bir meslek alanı belirlemedim ama kararımın memnun değilim.	355	2,2169	1,40449
26- Televizyonda bir mesleğin özelliklerini ve ülke ekonomisindeki yerini tanıtan programları ilgi ile izlerim.	358	3,2654	2,20376
27-Yeteneğime uygun olduğunu düşündüğüm meslekleri inceliyorum.	357	3,9384	1,59233
28-İlgilendiğim bir meslekteki insanların neler yaptıklarını hangi koşullarda çalıştıklarını öğrenmek için işyerlerine giderim.	352	3,1989	3,07646
29-Meslek tercihlerimi belirlemeden önce, sadece ilgi duyduğum meslekleri değil, mümkün olduğu kadar başka birçok mesleği de incelemeye çalışıyorum.	357	3,2857	1,38902
30-Meslek seçerken pek çok kişiden bilgi ve görüş almaya niyetlendim. Ama sonuçta kargaşaya ve kararsızlığa düşünce bu işi oluruna bıraktım.	355	2,7746	2,95922
31- Yeni bir meslek adı duyduğumda hemen o mesleği incelemek için harekete geçerim.	356	3,0478	1,80312
32-Benden önce liseyi bitirip yüksek öğretime devam eden arkadaşlarıma bölümleri hakkında sorular sorarım.	358	3,5363	1,55841
33-Birçok mesleğe heves ediyorum ve ilgi duyuyorum ama hepsinin bir kusuru var. Bir türlü birine karar veremiyorum	358	3,0279	3,14350
34-Herhangi bir işim için bir iş yerinde örneğin; banka, hastane, fabrika ve benzeri yerlere gitsem orada çalışanların yaptıklarını gözler,“ ben bu işleri yapabilir miyim, bunları yapmaktan zevk alabilir miyim?” diye düşünürüm.	358	3,3743	1,46274
35-Yeteneklerimi tanımam gerekiyor, ama bunu nasıl yapacağımı bilmiyorum.	357	3,1709	1,47315
36-Tercih ettiğim meslekleri tanıtıcı toplantılara katılırım.	356	2,8399	2,53531
37- Üniversite sınavımda hangi alanla ilgili test alacağımı belirledim, ama o alanda hangi programlar girmek istediğime karar veremedim.	356	3,4185	2,87321
38-Meslekleri tanıtan kaynak kitapları okurum.	355	3,3662	1,47330
39-Benimle ilgili yönergeleri açıklamaları dikkatle okurum.(seçmeli dersler listesi, ÖSS kılavuzu gibi)	354	2,8644	1,42369
40-Meslek tercihlerimde sık sık değişiklik yapıyorum	366	2,3197	1,28383
TOPLAM		120,6918	

Ölçekte ortalaması en yüksek soru 8.sorudur. Soru 8'e verilen cevapların Ortalaması 4,0539, Standart Sapması 1,29544'tür. Ortalaması en düşük 2.sorudur. Soru 2'ye verilen cevapların ortalaması 1,7581, Standart Sapması 1,18188'dir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma ile kız meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri incelendiğinde eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerden oldukları görülmektedir. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğine verdikleri cevapların ortalamasının toplamı 120,6918'dir. $120,6918 / 40 = 3,0172$ 'dir. Buna göre mesleki olgunluk düzeyinin orta seviyede olduğu saptanmıştır. En katıldıkları soru 8.sorudur, en az katıldıkları soru 2. sorudur. Araştırma bulgularına dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilebilir:

1.Kız öğrenciler mesleklerle ilgili bilgi toplama ve gerçekçi plan yapmada kendilerini daha az yetkin görmektedir. Bu sebeple kız öğrencilerin meslek kararı verme yetkinliklerini artırıcı eğitim programları hazırlanabilir. Tüm öğrencilere yönelik eğitim programları okullarda uygulanabilir.

2.Anne, baba eğitim durumunun artması meslek kararı verme yetkinlik düzeyini de artırmaktadır. Bu sebeple toplumun her kesiminde bireylerin yüksek eğitim alması için olanaklar oluşturulması ve eğitim almalarının desteklenmesi daha sağlıklı nesillerin yetişmesine katkı sağlayabilir.

3. Meslek kararı verme yetkinliğini etkilemesi olası diğer faktörlerin de dikkate alındığı örn; aile yapısı (tek ebeveynli aileler, çift ebeveynli aileler), aile işlevleri ve değişik etnik grupları da kapsayan bir çalışmanın yapılması gençlerin hayatında çok önemli bir görevi olan meslek kararını etkileyen meslek kararı verme yetkinliğinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

Açıkgöz, Ü. K. (1996). Etkili Öğrenme ve Öğretme. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.

Kuzgun, Y. (2000). Meslek Danışmanlığı Kuramlar Uygulamalar. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kuzgun, Y. Ve Eldelikliogu, J. (2005). Anne Baba Tutumları Ölçeği. Editör: Kuzgun ve F.Bacanlı. PDR'de Kullanılan Ölçekler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Dergiler:

Acısu, S. (2002). Koruma altında olan lise ve meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Acısu, S. (2002). Koruma altında olan lise ve meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akay, B. (1982). Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Akbalık, G. (1991). Ortaokul III. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Akbiyık, Y. (1996). Meslek liselerine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Akay, B. (1982). Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Akbiyık, Y. (1996). Meslek liselerine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ayas, T., Deniz, M. ve Kağan, M. (2010). Ginzberg ve arkadaşlarının gelişim kuramına dayalı örnek bir mesleki grup rehberliği çalışması, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7 (2), 1096- 1117.

Çakar, M. (1997). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile denetim odağı düzeylerinin karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çakır, M.A. (2003). Bir mesleki grup rehberliği programının lise öğrencilerinin karar verme düzeylerine etkisi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Kuzgun, Y., “Ana-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1972, s. 14-15, 16-17.

Kuzgun Y. (1973) “Ana- Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi,” Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 5 (1), 57-70.

Acısu, S. (2002). Koruma altında olan lise ve meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akay, B. (1982). Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Akbıyık, Y. (1996). Meslek liselerine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.